

Een innovatieve partner voor onderzoek met kinderen

NIEUWSBRIEF BELEVINGSONDERZOEK
Jaargang 2010 - Nr.15

2. Is er een plek voor kinderen in peerresearch? Verslag van de workshop

Op vrijdag, 5 februari 2010 organiseerden het *Nederlands-Belgisch Platform Researching Children* en het *Onderzoekscentrum Kind & Samenleving* de workshop 'Is er een plek voor kinderen in peerresearch?'. Aan de workshop namen een 20-tal ervaren onderzoekers deel om over dit thema te debatteren. Aanwezig waren natuurlijk een tiental leden van het Platform. Maar daarnaast waren er ook medewerkers van de organisaties Yota, In petto en Uit De Marge, en van de hogescholen Gent, Fontys (Amsterdam) en Utrecht.

Het thema werd voorgesteld aan de hand van een literatuuronderzoek (Hilde Lauwers), een geslaagd peerresearch project met jongeren (Valérie Carrette), en enkele voorbeelden van belangrijke drempels om tot goede peerresearch te komen. Daarna werden kritische bedenkingen geformuleerd (Griet Verschelden) en ontstond er een levendig debat.

Het literatuuronderzoek [Kinderen als mede-onderzoekers. Een verkennende literatuurstudie](#) van Hilde Lauwers en Wouter Vanderstede werd al besproken in de [Nieuwsbrief Belevingsonderzoek 13](#). De belangrijkste conclusie is dat er drie benaderingen zijn vast te stellen: de maximale benadering, de pragmatische benadering en recent de kritische benadering. Er is met andere woorden niet zoiets als dé peerresearch.

De voorstelling van een geslaagd peerresearch-project van **Valerie Carrette** uit 2003 'Opvoedingsondersteuning en Bijzondere Jeugdzorg' liet zien dat met voldoende inspanning en een goede onderzoekshouding peerresearch een meerwaarde kan betekenen. Met veel oog voor detail liet Valerie Carrette zien waar de **kansen en beperkingen** lagen. Een eerste bevinding was dat dit project vertrok vanuit een probleemstelling die gedefinieerd was door volwassenen, en dus niet helemaal aansloot bij wat jongeren in de Bijzondere Jeugdzorg als problematisch zien. Hoewel de vertrekbasis dus niet optimaal was, was de verdere ondersteuning en participatie van jongeren dit op veel punten wel. De jongeren die deelnamen werden opgeleid, kregen ruim feedback, en er werd een terugkomweekend georganiseerd in een sjiek kasteel. Bijna alle jongeren die zich voor het project hadden ingeschreven zijn tot het laatst (en dat was vele maanden later) gebleven. De onderzoekster voegde er wel aan toe dat voor dit onderzoek de **leeftijd van de participanten een belangrijk criterium** was. Zij moesten immers over de nodige sociaalcommunicatieve vaardigheden beschikken, ze moesten snel kunnen reageren op het verhaal van de geïnterviewde, ze moesten zaken op papier kunnen zetten en kunnen terugkoppelen aan de onderzoeker.

Griet Verschelden (Hogeschool Gent, Departement Sociaal Agogisch Werk) formuleerde een aantal kritische bedenkingen bij peerresearch. Zoals gehoopt en verwacht werd hier sterk op gereageerd en volgde er een geanimeerd debat.

Ze opende het debat met volgens haar drie ontorechte vooronderstellingen van peerresearch

1. *Peerresearch sluit beter aan bij de leefwereld van kinderen en jongeren en kan leiden tot concrete oplossingsgerichte maatregelen. Er is met andere woorden een goede link tussen theorie en praktijk.*

2. *Door het insiderperspectief komen we tot grotere validiteit en betrouwbaarheid in het onderzoek. Jongeren begrijpen jongeren beter.*

Dat peers gemakkelijker en diepgaander over hun leefwereld zouden spreken met andere peers is niet noodzakelijk zo. Voor sommige zaken doen jongeren zelfs liever beroep op volwassenen. Sommige thema's zijn immers te gevoelig om met leeftijdsgenoten te bespreken. Bovendien is het gevaarlijk om relaties tussen jongeren te instrumentaliseren tot probleemoplossende relaties. Vriendschap als mogelijke preventie naar voor schuiven is het onteigenen van die vriendschapsrelatie. Gelijkaardige ervaringen zijn er ook in armoede-onderzoek en –beleid. Sinds een aantal jaren wordt er beroep gedaan op ervaringsdeskundigen omdat men ervan uitgaat dat die beter de situatie van gezinnen in armoede begrijpen. Uit navraag blijkt echter dat armen geen onderscheid maken tussen verschillende hulpverleners. Hun grootste behoefte is dat er naar hun verhaal geluisterd wordt, en de luisteraar hoeft niet noodzakelijk een verleden van armoede te hebben.

3. *Peerresearch leidt tot de emancipatie van een zwijgende groep, het biedt ruimte aan 'de stem van...'*

Om deze vooronderstelling kritisch te bevragen verwees Griet Verschelden naar een aantal auteurs die participatieve processen hebben onderzocht, zoals Ivo Hartman. In zijn artikel 'De andere kant van politieke participatie' stelt hij dat hoe meer participatiemogelijkheden er worden aangeboden, hoe meer die participatiemogelijkheden worden opgenomen door zij die al participeren. Dit leidt tot een dualisering tussen participierenden en niet-participierenden. Hartman constateert ook dat burgerparticipatie dikwijls wordt georganiseerd door professionals. Zij maken de probleemdefinities op, zij brengen hun thema's op de agenda. In die zin kan zgn. democratisering net leiden tot ondemocratisering. Wanneer dan burgers bovendien niet willen participeren is dit hun probleem.

Ook Maarten Lookmans stelde een gelijkaardig fenomeen vast: hoe meer mogelijkheden tot participatie, hoe meer participatie gaat fungeren als verschildmaker tussen opnieuw zij die deelnemen en zij die niet deelnemen. Beslissingen van deelnemers worden ook niet gedragen door de anderen, wat de tegenstelling alleen maar vergroot.

Martha Nussbaum eveneens vragen bij participatie van gemarginaliseerde groepen. Door ons specifiek op deze groepen te richten, als compensatorische interventie, wordt hun gemarginaliseerde positie nog versterkt. We stellen dat ze bijzonder zijn en moeilijk bereikbaar. Maar wat betekent moeilijk bereikbaarheid? Is de oorzaak niet eerder bij ons te zoeken in de manier waarop we hen benaderen? De uitnodiging om te participeren is eenzijdig, en sluit niet noodzakelijk aan bij wat de 'te onderzoeken groep' belangrijk acht.

Het debat

Commentaar: Participatie of participatief onderzoek is niet altijd volledig top-down. Er zijn voorbeelden genoeg dat participanten delen van het onderzoeksproces overnemen.

Maar is participatief onderzoek wel 'nodig', of het summum van respectvol onderzoek? Er bestaat zeer respectvol onderzoek dat niet altijd participatief is, maar toch aansluit bij de leefwereld van kinderen en jongeren, bij thema's die zij zelf belangrijk vinden. Belangrijk is vooral dat de onderzoeker oog heeft voor uitsluitingsmechanismen in zijn of haar onderzoek. Participatief onderzoek sluit die mechanismen niet uit.

Commentaar: Bestaat er geen duidelijke parallel tussen peerresearch en genderonderzoek? Dit laatste onderzoek heeft overvloedig aangetoond dat er lange tijd een mangelkleurd onder-

zoek bestond. Het betrekken van vrouwen in onderzoek heeft er toch toe geleid dat er nieuwe thema's werden onderzocht, dat er nieuwe ontwikkelingen ontstonden.

Kennis is inderdaad altijd situationele en fragmentaire kennis (D. Haraway). In onderzoek is het belangrijk dat je bewust bent van het perspectief van waaruit je de wereld bekijkt, en dat je dit perspectief verbindt met andere perspectieven in de samenleving. Voor peerresearch geldt dit ook.

Commentaar: Participatief onderzoek kan er inderdaad toe leiden dat de onderzoeker opnieuw structureel bijdraagt aan bepaalde processen van uitsluiting. Maar betekent dit dat we geen participatief onderzoek kunnen doen? Bestaat er geen parallel met de 'pedagogische paradox' (de twee tegengestelde acties in de opvoeding, nl. macht uitoefenen en de zelfstandigheid van het kind stimuleren). De antiautoritaire pedagogiek dacht de oplossing gevonden te hebben door zich volledig terug te trekken. Maar uiteindelijk leverde ook dit niet het gewenste resultaat op. Het is belangrijker dat we alert zijn voor uitsluitingsprocessen en dat we flexibel en dynamisch reageren tijdens het onderzoeksproces.

Een andere grote valkuil van peerresearch of participatief jeugdonderzoek is dat de onderzoeker vermeende verschillen van betekenis creëert. Leeftijd is slecht één criterium om de sociaal-culturele context waarin mensen leven te vatten. Er is ook nog geslacht, etniciteit, sociaal-culturele contexten, waardering. Met andere woorden, misschien zijn de verschillen tussen bepaalde kinderen veel groter dan hun leeftijdsverschillen, en zijn dus de gelijkenissen met bepaalde volwassenen zelfs groter. Het leeftijds criterium houdt dus niet altijd steek.

Commentaar: De geformuleerde kritiek is erg scherp, en moet vooral gezien worden als een legitimatie om dringend op zoek te gaan naar kwaliteitseisen voor peerresearch en participatief onderzoek. Een onderzoeker moet goed weten wat hij/zij doet, waarom hij/zij dat doet en hoe hij/zij dat doet. Vaak zijn we al blij dat we kinderen hebben kunnen rekruteren, dat we aan de slag kunnen. Onderzoekers moeten daarom hun methodologie en resultaten ook publiceren in vakbladen zodat collega's hierop kunnen reageren. Al te vaak verdwijnen resultaten in een rapport voor de opdrachtgever, maar wordt het niet meer besproken op het wetenschappelijk forum. Peerresearch wordt bovendien dikwijls gebruikt als legitimatie. We betrekken kinderen dus je kan ons niet kwalijk nemen wat er uit komt. Over de vraag waarom kinderen zich engageren, welke kinderen dat doen, en met welke hoedanigheid zij vervolgens die participatiestappen met de onderzoeker mee doorlopen, wordt nog niet genoeg gereflecteerd.

De hier geformuleerde kritiek is absoluut geen pleidooi om het niet te doen. Peerresearch en participatief onderzoek kunnen inderdaad leiden tot een nieuw perspectief. Het kan zeker een meerwaarde betekenen, het kan bestaande evidenties uitdagen.

Commentaar: Er is de laatste 20 jaar ook veel veranderd. We staan nu toch al een stuk verder in participatief jeugdonderzoek. Kinderen of jongeren raadplegen over bijvoorbeeld ruimtelijke planning was toen niet denkbaar. Soms hebben we als participatief onderzoeker te weinig oog voor de verwezenlijkingen die er al zijn gebeurd.

Toch moet je alert blijven voor misbruik van onderzoek. In de context van school is er de laatste jaren heel veel aandacht voor schoolbeleving. Maar dat onderzoek is vooral gestuurd door de wens dat jongeren beter zouden functioneren op school. De stem van jongeren wordt op die manier onteigend, opgeslorpt in doelstellingen die niet de hunne zijn. Is dat nog participatief onderzoek?

De workshop 'Is er plaats voor kinderen in peerresearch?' is uiteindelijk niet tot een afgerond besluit gekomen. Het thema zelf, nl. kinderen, werd slechts zijdelings aangeraakt. De vragen die naar voor kwamen waren veel fundamenteeler. Waarom doe je peerresearch? Wanneer is peerresearch zinvol? Levert het andere kennis op? En vooral: maakt het zgn. ideaal van peerresearch je niet

blind voor een aantal uitsluitingsmechanismen? Tijdens deze workshop werd in ieder geval nogmaals benadrukt dat elke onderzoeker zich deze fundamentele vragen moet blijven stellen.

Literatuur

- Beaumont, J. & M. Loopmans (2008) Towards Radicalized Communicative Rationality: Resident Involvement and Urban Democracy in Rotterdam and Antwerp, *International Journal of Urban and Regional Research*: 95-113.
- Bouverne-De Bie, M. & Verschelden, G. (1999b). Vrienden en leeftijdgenoten als "probleemoplossers". In P. Allegaert & B. Van Bouchaute (Red.) *Veer10acht10. De leefwereld van jongeren* (pp. 53-62). Leuven: Garant.
- Carrette, V. (2003) Opvoedingsondersteuning en bijzondere jeugdzorg, *Welwijs: wisselwerking onderwijs en welzijnswerk*, 14 nr. 1: 27-31.
- Carrette, V. (2003) *Opvoedingsondersteuning en Bijzondere Jeugdzorg. Deel II: Peerresearch*. Brussel: CBGS.
- Hartman, I. (1998) De andere kant van politieke participatie: Kanttekeningen bij de huidige democratisering van bovenaf, *Vorming*, 14/1.
- Hartman I. (2008) Burgerschap en patronen van politieke participatie, in: *Jaarboek Kennis Samenleving*, Uitgeverij Aksant. [Online](#)
- Hartman, I., E. Huijbregts & H. Ramkema (2009) *Dé democratie bestaat niet*, Amsterdam: Instituut voor Publiek en Politiek. [online](#)
- Nussbaum, Martha C. (2000) *Women and Human Development: The Capabilities Approach* (Cambridge University Press, Cambridge).
- Verschelden, G. & De Bie, M. (2000). Jongeren aan het woord over hun behoeften aan zorg, *Alert* 26 (5): 20-31.
- Verschelden, G. & De Bie, M. (2002) Participatie in samenlevingsopbouw. Kanttekeningen bij de invulling ervan. *Opbouwwerk Brussel 75. Nieuws uit Riso Brussel*. Brussel, Regionaal instituut voor de samenlevingsopbouw te Brussel.

Meer info bij Hilde Lauwers: hlauwers@k-s.be

Over Kind & Samenleving vzw

Kind & Samenleving wil, via onderzoek en ontwikkeling, bewerkstelligen dat kinderen vanuit hun actorschap en eigenheid, volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving. Deze sociale participatie van kinderen willen we ondersteunen en voor volwassenen meer vanzelfsprekend maken. De samenleving ontzegt zich immers een belangrijke meerwaarde wanneer ze kinderen uit de maatschappelijke besluitvorming weert.

Kind & Samenleving heeft ruim 20 jaar ervaring met kwalitatief onderzoek bij kinderen (3-12 jaar), waarbij de eigen belevingen, benaderingen en meningen van kinderen centraal staan. *Kind & Samenleving* verbindt bovendien onderzoek met praktijk door pilootprojecten en acties te ondersteunen m.b.t. de sociale participatie van kinderen.

Meer info op: www.k-s.be

Nieuwelaan 63
1860 Meise
Tel.: 02 272 07 53
Fax.: 02 269 78 72
info@k-s.be

Met steun van de
Vlaamse overheid